



# ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

## ΕΙΣΑΓΩΓΗ

### § I. Η Κατήχησις.

Κατήχησις λέγεται ἡ διὰ ζώσης φωνῆς σύντομος διδασκαλία τῆς θρησκείας. Κατήχησις δὲ ὀνομάζεται καὶ τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον περιέχει ἐν συνόψει τὴν διδασκαλίαν ταύτην<sup>(1)</sup>

Ἡ ὀρθόδοξος χριστιανικὴ Κατήχησις διδάσκει συνοπτικῶς τὰς θρησκευτικὰς ἀληθείας τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν

(1) Ἡ λέξις κατήχησις παράγεται ἐκ τοῦ ῥήματος κατηχεῖν, κατηχεῖσθαι, καὶ σημαίνει ἐν τῇ Κ. Δ. διδάσκειν τινὰ τὰς ἀληθείας, τὰ μυστήρια τῆς χριστιανικῆς πίστεως, τοὺς νεωστὶ προσερχομένους εἰς τὴν πίστιν, ὅπως ἔπειτα βαπτισθῶσι (Λουκ. α', 6, Πράξ. η', 25, Α'. Κοριν. ιδ'. 19). Οἱ διδασκόμενοι τὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, πρὶν βαπτισθῶσιν, ἐκαλοῦντο **κατηχούμενοι**, οἱ δὲ διδάσκοντες αὐτοὺς **κατηχηταί**. Οἱ δὲ τότε **ποιοί**, ὅπου ἐγένετο ἡ Κατήχησις, ὠνομάζοντο **σχολαὶ κατηχητικά**.

πίστεως. Δηλαδή διὰ τοῦ μαθήματος τῆς ἱερᾶς Κατη-  
χήσεως θὰ μάθωμεν, πρῶτον τί ὀφείλομεν νὰ πιστεύωμεν  
(τὰ δόγματα)<sup>1</sup>, δεύτερον τί νὰ πράττωμεν (τὰς ἐντο-  
λάς), καὶ τρίτον ποῖαι εἶναι αἱ ἱερὰ τελεταὶ (τὰ μυστή-  
ρια) τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν θρησκείας.

## § 2. Θρησκεία.

Θρησκεία εἶνε ἡ σχέση καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἀνθρώπου  
μετὰ τοῦ Θεοῦ· εἶνε ἡ πίστις εἰς Αὐτόν<sup>(2)</sup>.

Ἡ θρησκεία εἶνε ἔμφυτος εἰς πάντα ἄνθρωπον.

Ἡ Χριστιανικὴ Θρησκεία διδάσκει τὰς ἱερὰς ἐκείνης  
ἀληθείας, τὰς ὁποίας ἐκήρυξεν ὁ Σωτὴρ περὶ τοῦ Θεοῦ,  
περὶ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ περὶ τοῦ κόσμου ἐν γένει, καὶ  
τὰς ὁποίας οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ, οἱ χριστιανοί, παραδέχονται  
καὶ πιστεύουσιν.

Τὰς θείας ταύτας ἀληθείας ἀνέπτυξαν ἔπειτα οἱ Ἀ-  
πόστολοι εἰς τὰ συγγράμματα αὐτῶν (Πράξεις καὶ Ἐ-

---

(1) Δόγμα εἶνε τὸ ἐπισήμως ἀποφασισμένον. Δόγματα εἶνε  
αἱ ἀλήθειαι τῆς θρησκείας, αἱ ἀποφάσεις τῆς Ἐκκλησίας.

(2) Ἡ θρησκεία εἶνε καθολικὸν φαινόμενον, ἐπομένως καὶ ἀ-  
ληθές. Οὐδὲν ἔθνος ὑπάρχει μὴ ἔχον εἶδος τι θρησκείας. Φύσει ὁ  
ἄνθρωπος εἶνε θρησκευτικός. Διὰ διαφόρων δὲ αἰσθημάτων  
(φόβου, πίστεως, ἀγάπης κτλ.) δηλοῖ, ὅτι ἐξαρτᾶται ἐκ τινος ἀ-  
νωτέρου ὄντος, ὅτι ἔχει συναίσθησιν, γνῶσιν καὶ πίστιν, ὅτι  
ἐδημιουργήθη ὑπὸ τινος ἀνωτέρας αἰτίας.

Καὶ τὸ σύνολον δὲ τῶν θρησκευτικῶν ἀληθειῶν καὶ ἰδεῶν,  
τὰς ὁποίας ἔχει ἕκαστος ἄνθρωπος, ἀμα δὲ καὶ ἡ πίστις αὐτοῦ  
εἰς αὐτάς, δύναται νὰ ὀνομασθῇ θρησκεία.

πιστολάς τῶν Ἀποστόλων). Οἱ δὲ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, συνελθόντες εἰς οἰκουμενικὰς καὶ ἄλλας τοπικὰς συνόδους, διετύπωσαν καὶ ὤρισαν αὐτάς εἰς δόγματα, ἐντολάς καὶ μυστήρια.

Ἐπισημασθέντος ὅτι ὁ ὀρθόδοξος δὲ λέγεται ἡ θρησκεία ἡμῶν, διότι ὅσα διδάσκει εἶνε ὀρθά, ἀληθῆ, καὶ διότι δὲν μετεβάλομέν τι ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἐδίδαξεν ὁ Χριστὸς καὶ οἱ Ἀπόστολοι, καὶ τὰ ὅποια ἠρμήνευσαν ὀρθῶς οἱ Πατέρες τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας. (1)

Τὰς ἀληθείας δὲ ταύτας ὑπεκάλυψεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους δι' ἐκλεκτῶν καὶ ἀγίων ἀνδρῶν, οἵτινες ἐφωτίζοντο ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

### § 2. Ἱεροῦ Ἀποκάλυψις.

Ὁ ἄνθρωπος ἠμάρτησεν, ἐξέκλινε τῆς εὐθείας ὁδοῦ. Διὰ τοῦτο δὲν ἠδύνατο οὔτε διὰ τοῦ νοῦ, οὔτε διὰ τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως νὰ ἐννοήσῃ ἐντελῶς καὶ ἀκριβῶς τὸν Θεόν, καὶ νὰ εὔρη μόνος του τὰ πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ

---

(1) Ὁ ὀρθόδοξος χριστιανὸς ὀφείλει νὰ παραδέχηται καὶ νὰ ἐκτελῇ πρῶτον, ὅσα ὁ ἐν Τριάδι Θεὸς διέταξε πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ Παλαιᾷ καὶ Καινῇ Διαθήκῃ, καὶ δεύτερον, ὅσα οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, φωτιζόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὁμοφώνως παρήγγειλαν καὶ ἐν συνόδοις ὤρισαν εἰς δόγματα καὶ ἐντολάς καὶ μυστήρια τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

μέσα<sup>(1)</sup>. Λοιπὸν αὐτὸς ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε (δηλαδὴ ἐφανέ-  
ρωσεν) εἰς τὸν ἄνθρωπον δι' ἐκλεκτῶν καὶ εὐσεβῶν καὶ θε-  
οπνεύστων προσώπων τὰς θείας ἐκείνας ἀληθείας, τὰς ὁποί-  
ας ὀφείλει νὰ πιστεύῃ καὶ νὰ ἐκτελῇ, ἐὰν θέλῃ νὰ σωθῇ.

Ἡ φανέρωσις αὕτη τῶν ἱερῶν καὶ ὑψηλῶν ἀληθειῶν  
λέγεται ἱερᾷ Ἀποκάλυψις.

Αἱ ἀλήθειαι αὗται περιέχονται ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ  
καὶ ἐν τῇ Ἱερᾷ Παραδόσει.

### § 2. Ἡ Ἀγία Γραφή.

Ἡ Ἀγία Γραφή ἢ Ἀγίαι Γραφαὶ ἢ Γραφή εἶνε τὸ ἱε-  
ρὸν καὶ θεῖον ἐκεῖνο βιβλίον, τὸ ὁποῖον περιέχει τὸν λό-  
γον τοῦ Θεοῦ. Διὰ τῆς ἀγίας Γραφῆς μαρτυρούμεν, ὁ-  
ποῖος εἶνε ὁ Θεὸς καὶ ποῖον εἶνε τὸ θέλημα αὐτοῦ.

Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐγράφη ὑπὸ ἁγίων καὶ ἱερῶν ἀνδρῶν  
κατ' ἔμπνευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· διὸ καὶ θεόπνευ-  
στον εἶνε καὶ λέγεται.

Ἡ Ἀγία Γραφή διαιρεῖται εἰς τὴν Παλαιάν καὶ τὴν  
Καينὴν Διαθήκην.— Ὀνομάζεται δὲ Διαθήκη, διότι ὁ  
Θεὸς διέθετο, δηλ. ἐποίησε διαθήκην, συμφωνίαν μετὰ

---

(1) Θεογνωσία λέγεται ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ.— Ἐξωτερικὴ ἢ  
φυσικὴ Θεογνωσία λέγεται ἡ ἐπὶ μέρους γνῶσις τοῦ Θεοῦ διὰ  
τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως καὶ τῆς δημιουρ-  
γίας τοῦ κόσμου. Ἐξ ἀποκαλύψεως Θεογνωσία λέγεται ἡ  
γνῶσις τοῦ Θεοῦ ἐξ ἀποκαλύψεως, δηλ. ἐκ φανέρωσεως ὑπ'  
αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ τῶν κεκρυμμένων θείων ἀληθειῶν, αἵτινες πε-  
ριέχονται ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ καὶ τῇ Ἱερᾷ Παραδόσει.

τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν τὴν χάριν αὐτοῦ καὶ τὴν σωτηρίαν διὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ.

Καὶ ἡ μὲν Παλαιὰ Διαθήκη ἐγγράφη ἐν Ἑβραϊκῇ γλώσσῃ, καὶ μετεφράσθη ἔπειτα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ (270 π. Χ.) εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπὸ 70 (Ο΄) ἢ 72 Ἰουδαίων, οἵτινες ἐγνώριζον καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Μετὰ ταῦτα δὲ μετεφράσθη καὶ εἰς ἄλλας γλώσσας.

Ἡ δὲ Καινὴ Διαθήκη ἐγγράφη εἰς γλῶσσαν Ἑλληνικὴν, διότι ὅτε ἀνεφάνη ὁ Χριστιανισμός, ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσση ἦτο πανταχοῦ διαδεδομένη.

### § 5. Παλαιὰ Διαθήκη.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη περιέχει πρῶτον τὴν ἱστορίαν τῶν πρώτων ἀνθρώπων καὶ τῶν πατριαρχῶν — δεύτερον τὰς ἐπαγγελίας (δηλαδὴ τὰς θείας ὑποσχέσεις), αἵτινες ἐδόθησαν εἰς αὐτούς· — τρίτον τὸν Νόμον, τὸν δοθέντα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ Μωϋσέως· — τέταρτον τὴν ἱστορίαν τῶν κριτῶν, τῶν βασιλέων καὶ ἄλλων ἱερῶν προσώπων τοῦ Ἰσραήλ· — καὶ πέμπτον τὰς προφητείας τῶν Προφητῶν.

Τὰ βιβλία τῆς Παλ. Διαθήκης διαίρουνται εἰς νομικά, ἱστορικά, διδακτικά ἢ ἠθικά καὶ προφητικά<sup>(1)</sup>.

---

(1) Τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης νομικὰ μὲν εἶνε τὰ πέντε βιβλία τοῦ Μωϋσέως, ἅτινα καὶ Πεντάτευχος καλοῦνται, ἦτοι ἡ Γένεσις, ἡ Ἑξοδος, τὸ Λευϊτικόν, οἱ Ἄριθμοι καὶ τὸ Δευτερονόμιον. Ἱστορικὰ δὲ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, οἱ Κριταί, ἡ Ρούθ, αἱ 4 βιβλοὶ τῶν Βασιλειῶν, τὰ δύο βιβλία τῶν Παραλειπομένων, ὁ Ἔσδρας, ὁ Νεεμίας, ἡ Ἐσθήρ. Διδακτικά δὲ ὁ Ἰώβ, οἱ Ψαλ-



Καίνορικά μὲν λέγονται τὰ βιβλία ἐκεῖνα, τὰ ὅποια περιέχουσι κυρίως νόμους, διατάξεις, παραγγελίας· ιστορικά δὲ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ιστοροῦσι διάφορα ἱερὰ γεγονότα· διδακτικὰ δὲ ἢ ἠθικὰ εἶνε ἐκεῖνα, τὰ ὅποια διηγοῦνται διδακτικὰς καὶ ἠθικὰς ιστορίας· προφητικά δὲ βιβλία εἶνε τὰ περιέχοντα τὰς προφητείας<sup>(1)</sup>.

μοί, αἱ Παροιμίαι τοῦ Σολομῶντος, ὁ Ἐκκλησιαστής, τὸ Ἄσμα τῶν Ἀσμάτων. Προφητικά δὲ εἶνε οἱ τέσσαρες μείζονες προφῆται, ὁ Ἡσαΐας, ὁ Ἰερεμίας, ὁ Ἰεζεκιήλ καὶ ὁ Δανιήλ, καὶ οἱ 12 ἐλάσσονες καλούμενοι (ἢ τὸ Δωδεκαπρόφητον), ἦτοι Ὡσαΐ, Ἀμώς, Μιχαίας, Ἰωήλ, Ὀβδιοῦ, Ἰωνᾶς, Ναούμ, Ἀββακούμ, Σοφονίας, Ἀγγαῖος, Ζαχαρίας καὶ Μαλαχίας.

(1) Τὰ προφητικά βιβλία περιέχουσι τὴν ἱστορίαν καὶ τὰς προφητείας τῶν προφητῶν. Οἱ προφῆται ἦσαν ἄνδρες ἱεροὶ καὶ ἐνεπνέοντο ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀνίσταντο δὲ ἐν τῷ λαῷ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἤλεγχον μὲν αὐτὸν καὶ τοὺς βασιλεῖς αὐτοῦ, ὅσάκις παρεξέτρεποντο ἀπὸ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, παρηγόρουν δὲ καὶ ἐνίσχουν αὐτοὺς ἐν ταῖς συμφοραῖς, ὑπισχνούμενοι καὶ βεβαιοῦντες, ὅτι ἐὰν ἤθελον μετανοήσει καὶ ἐπιστρέψει εἰς τὸν Θεόν, ἔμελλεν οὗτος νὰ λυτρώσῃ αὐτοὺς, πέμπων τὸν Μεσσίαν, ὅστις ἤθελε δοξάσει τὸν Ἰσραὴλ καὶ ὀδηγήσει τὰ ἔθνη εἰς τὴν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ λατρείαν.

Τὰ βιβλία τῆς Π. Δ. συνελέγησαν ὑπὸ τοῦ Ἑσδρα καὶ ἀπετέλεσαν τὸν πρῶτον Κανόνα, δι' ὃ καὶ Πρωτοκανονικά λέγονται.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω βιβλίων ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα τινά, ἅτινα καλοῦνται Δευτεροκανονικά, διότι ἐνεκρίθησαν, ὅτε συνετάχθη ὁ δεύτερος κανὼν, ὅστις ἐγένετο ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ταῦτα δὲ εἶνε τὰ ἑξῆς πέντε : Τωβίτ, Ἰουδίθ, τὰ τρία βιβλία τῶν Μακκαβαίων, ἡ Σοφία Σειράχ καὶ ἡ Σοφία Σολομῶντος. Ταῦτα ἀ-

## § 6. Καινή Διαθήκη.

Ἡ Καινή Διαθήκη λέγεται καὶ Εὐαγγέλιον, διότι περιέχει τὴν χαροποιὸν ἀγγελίαν περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. — Τὸ Εὐαγγέλιον κηρύττει τὴν μεγάλην τοῦ Θεοῦ εὐσπλαγγνίαν, τῆς ὁποίας ἠξιώθημεν διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ θείου ἔργου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Τῆς Καινῆς Διαθήκης νομικὰ μὲν βιβλία εἶνε τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια, δηλαδὴ τοῦ Ματθαίου, τοῦ Μάρκου, τοῦ Λουκᾶ καὶ τοῦ Ἰωάννου<sup>(1)</sup>. ἱστορικὰ δὲ αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων<sup>(2)</sup>. διδακτικὰ δὲ αἱ 14 ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἥτοι ἡ πρὸς Ῥωμαίους, αἱ πρὸς Κορινθίους δύο, ἡ πρὸς Γαλάτας, ἡ πρὸς Ἐφεσίους, ἡ πρὸς Φιλιππησίους, ἡ πρὸς Κολασσεῖς, αἱ πρὸς Θεσσαλονικεῖς δύο, αἱ πρὸς Τιμόθεον δύο, ἡ πρὸς Ἦτον, ἡ πρὸς

---

ποδεχθεῖσα ἡ Ἐκκλησία, ὥρισε νὰ ἀναγινώσκωνται ὡς ὑφέλιμα καὶ ψυχοσωτήρια· διὰ τοῦτο καὶ ἀναγινωσκόμενα καλοῦνται θεωροῦνται δὲ ἰσότιμα πρὸς τὰ πρωτοκανονικά.

(1) Τὰ Εὐαγγέλια περιέχουσι τὸν βίον καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

(2) Αἱ πράξεις τῶν Ἀποστόλων περιγράφουσι τὴν ἐνέργειαν τῶν Ἀποστόλων, δι' ἧς ἐξήπλωσαν τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὸν κόσμον.

Φιλήμονα καὶ ἡ πρὸς Ἑβραίους<sup>(1)</sup>· προσέτι αἱ 7 Καθολικαὶ λεγόμεναι ἐπιστολαί, ἥτοι ἡ τοῦ Ἰακώβου, αἱ δύο τοῦ Πέτρου, αἱ τρεῖς τοῦ Ἰωάννου καὶ ἡ τοῦ Ἰούδα<sup>(2)</sup>. — Προφητικὸν δὲ βιβλίον τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶνε ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου (τοῦ Εὐαγγελιστοῦ)<sup>(3)</sup>.

## § 7. Θεϊότης καὶ Θεοπνευστία τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Ἡ Ἁγία Γραφή εἶνε βιβλίον θεῖον, ἱερὸν καὶ θεοπνευστον· δηλαδή συνεγράφη ὑπὸ ἱερῶν συγγραφέων, οἵτινες ἐρωτίζοντο ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

---

(1) Αἱ 14 ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὧν ἄλλαι μὲν ἀπευθύνονται πρὸς Ἐκκλησίας, ἄλλαι δὲ πρὸς ἄτομα, περιέχουσιν ὁδηγίας, συμβουλὰς καὶ λύσεις διαφόρων δογματικῶν καὶ ἠθικῶν ζητημάτων, ἅτινα ἀνεφύοντο μεταξὺ τῶν πρώτων Ἐκκλησιῶν ἢ τῶν χριστιανῶν.

(2) Καθολικαὶ ἐπιστολαὶ λέγονται, διότι ἀπευθύνονται πρὸς ὅλας καθόλου τὰς Ἐκκλησίας καὶ περιέχουσιν ὁδηγίας καὶ συμβουλὰς γενικάς.

(3) Ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου προλέγει τὸν θρίαμβον τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὴν πτώσιν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τῆς ἐθνικῆς θρησκείας.

**Σημ.** Ἐπεξετεῖναμεν τὰς σημειώσεις περὶ τῶν βιβλίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὅπως ἀναπολήσωσιν οἱ μαθηταὶ τὰ τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας, τῆς διδαχθείσης ἐν ταῖς προηγουμέναις τάξεσι, τοῦ διδάσκοντος παρέχοντος τὴν ἀφορμὴν καὶ ποιοῦντος τὴν σχετικὴν ἀνάπτυξιν.



Τοῦτο δὲ ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἐξῆς :

Πρῶτον, διότι πᾶσαι αἱ ἐπαγγελίαι καὶ αἱ προφητεῖαι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐξεπληρώθησαν ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ Σωτῆρος. Ἐπομένως τοιοῦτον βιβλίον δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συγγραφῆ ὑπὸ ἀνθρώπων ἄνευ θείας ἐμπνεύσεως. — Μόνον τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ δύναται νὰ γνωρίζῃ καὶ νὰ προλέγῃ τὸ μέλλον<sup>(1)</sup>.

Δεύτερον. Ἡ Ἀγία Γραφή εἶνε βιβλίον θεῖον, διότι περιέχει τοιαύτας καὶ τοσαύτας μεγάλας καὶ θείας ἀληθείας περὶ τοῦ Θεοῦ, περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, περὶ προνοίας, περὶ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, περὶ μελλούσης ζωῆς, περὶ τοῦ Σωτῆρος, περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὰς ὁποίας νοῦς ἀνθρώπινος δὲν ἠδύνατο νὰ εὔρη. — Ἐπομένως ἡ Ἀγία Γραφή ἐγράφη κατ'ἐμπνευσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Τρίτον. Ἡ Ἀγία Γραφή εἶνε βιβλίον θεῖον, διότι αἱ ἐντολαί, αἵτινες περιέχονται ἐν αὐτῇ, μάλιστα δὲ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, καθὼς τὸ «ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν», δὲν εὐρίσκονται ἐν ἄλλῳ τινὶ βιβλίῳ (ἴδε Ματθ. ε', ς' καὶ ζ' κεφάλ.).

Τέταρτον. Ἡ Ἀγία Γραφή εἶνε βιβλίον θεῖον, διότι τὸ περιεχόμενον αὐτῆς διεδόθη τοσοῦτον ταχέως εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἄνευ βίβης, ἄνευ πολλοῦ κόπου, καὶ ὑπὸ ἄπλων

---

(1) Λέγοντες, ὅτι ἡ Ἀγία Γραφή ἐγράφη κατὰ θείαν ἐμπνευσιν ἐννοοῦμεν, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐφώτιζε καὶ ὠδήγει τὸν νοῦν τῶν ἱερῶν συγγραφέων, ἵνα μὴ περιπέσωσιν εἰς σφάλμα τι ὡς πρὸς τὰ δόγματα καὶ τὰς ἠθικὰς θρησκευτικὰς ἀληθείας.

άνθρώπων, ἐνῶ καὶ φιλόσοφοι καὶ αὐτοκράτορες καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἐπολέμησαν ταύτην, ὥστε ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡ ἁγία Γραφή εἶνε λόγος τοῦ Θεοῦ.

Καὶ πέμπτον· Ἡ Ἁγία Γραφή εἶνε θεῖον βιβλίον, διότι περιέχει καὶ διηγεῖται τοιαῦτα ὑπερφυσικὰ καὶ θαυμάσια ἔργα (δηλαδή τὰ θαύματα), τὰ ὅποια δέν δύναται ἄνθρωπος νὰ πράξῃ.

Λοιπὸν τοιοῦτον βιβλίον εἶνε θεῖον, καὶ βεβαίως ἐγγράφη κατ' ἐμπνευσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Τοῦτο δὲ βεβαίως καὶ πάντες οἱ θεῖοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Τοῦτο διδάσκει καὶ ἡ ἱερά Παράδοσις.

### § 8. Ἱερά Παράδοσις.

Ἡ ὀρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία, ἐκτὸς τῆς Ἁγίας Ἐραφῆς, παραδέχεται καὶ τὴν ἱεράν Παράδοσιν, ὡς δευτέραν πηγὴν τῆς θρησκείας ἡμῶν.

Ἱερά δὲ Παράδοσις εἶνε αἱ ἀλήθειαι ἐκεῖναι τῆς θρησκείας ἡμῶν, αἵτινες δέν περιέχονται μὲν πολλαῖς κατὰ γράμμα ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ, ἀλλ' εἶνε ἐντελῶς σύμφωνοι πρὸς τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ εἶνε ἀναγκαῖαι πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν. Τὰς ἀληθείας ταύτας προήγγειλαν ὁ Σωτὴρ, οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ διάδοχοι αὐτῶν. Δικτηροῦνται δὲ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον.

Ὀφείλομεν δὲ νὰ τηρῶμεν καὶ σεβώμεθα τὰς παραδόσεις. Τοῦτο παραγγέλλει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, λέγων· «στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, ἅς εἴτε διὰ λόγου εἴτε δι' ἐπιτολῆς ἡμῶν ἐδιδάχθητε» (Β', Θεσσαλ.

ε'. 15).—καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν «τὰς παραδόσεις κατέχευτε» (Α' Κορινθ. ια', 2).

Πρὶν ἢ συγγραφῇ ἡ ἁγία Γραφή, ἡ Ἐκκλησία ὑπῆρχε καὶ ἐκυβερνᾶτο διὰ τῆς ἀπὸ στόματος διδασκαλίας, δηλαδὴ διὰ τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως.

Πάντες οἱ θεῖοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας (ὁ Ἀθανάσιος, ὁ Βασίλειος, ὁ Χρυσόστομος, ὁ Γρηγόριος κ. ἄ.) ὁμοφώνως ἐδίδαξαν, ὅτι ἡ ἱερὰ Παράδοσις εἶνε ἡ δευτέρα πηγὴ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας.

Ἡ ἱερὰ Παράδοσις χρησιμεύει καὶ διὰ νὰ κατκνοήσωμεν καὶ ἐξηγήσωμεν τὴν ἁγίαν Γραφήν.

Ἡ ἱερὰ Παράδοσις εἶνε τὸ κατ' ἀνατολὰς προτεύχουσι, τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ὁ τρόπος τῆς τελέσεως τῶν Μυστηρίων, τὰ ἐγκρίνια τῶν Ἐκκλησιῶν, ὁ τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ ἁγίου μύρου ἁγιασμός, αἱ διάφοραι ἱερὰ ἀκολουθίαι, τὰ μνημόσυνα, αἱ εἰκόνες καὶ ἄλλα λαμπρὰ καὶ ἱερὰ ἔθιμα τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας.

Ἡ ἱερὰ Παράδοσις περιέχεται κυρίως εἰς τοὺς ἀποστολικοὺς ἐν γένει κανόνας καὶ τὰς διατάξεις αὐτῶν, καὶ εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν συνόδων<sup>1</sup>.

Λοιπὸν ὁ ὀρθόδοξος χριστιανὸς παραδέχεται, ὅτι ἡ ἁγία Γραφή καὶ ἡ ἱερὰ Παράδοσις περιλαμβάνουσιν ὅλας τὰς ἀληθείας τῆς χριστιανικῆς θρησκείας.

Αἱ κυριώτεραι δὲ ἀλήθειαι τῆς θρησκείας ἡμῶν περιέχονται ἐν Περιλήψει εἰς τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως.

(1) Καὶ αἱ ἀποφάσεις τῶν τοπικῶν συνόδων περιέχουσι πολλὰ τὰ καλά καὶ ὠφέλιμα, καὶ ἀνάγονται εἰς τὴν ἱερὰν Παράδοσιν.

## § 9. Τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως.

α) Αἰτία τῆς συγγραφῆς.

Ἐκαστος χριστιανὸς ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ τί παραδέχεται ἢ Ἐκκλησία του, καὶ τί πρέπει νὰ πιστεύῃ διὰ νὰ σωθῇ.

Ἐπειδὴ ὁμῶς εἶνε ἀδύνατον πᾶς χριστιανὸς νὰ μάθῃ τοῦτο, μελετῶν μόνος τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ τὴν ἱερὰν Παράδοσιν, ἔνθα περιέχονται αἱ ἀλήθειαι αὗται, — καὶ ἐπειδὴ δύναται καὶ νὰ ἀποπλανηθῇ, ὡς συνέβη τοῦτο εἰς τοὺς αἰρετικούς Ἄρειον καὶ Μακεδόنيον καὶ ἄλλους, διὰ τοῦτο οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας συνῆλθον εἰς οἰκουμενικάς συνόδους, καὶ ὁμοφώνως ἀπεφάσισκν νὰ συντάξωσι σύντομον ἔκθεσιν τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως, ἣτις νὰ περιέχῃ σαφῶς, ἀκριβῶς καὶ συντόμως ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἕκαστος ὀρθόδοξος Χριστιανὸς ὀφείλει νὰ πιστεύῃ.

Λέγεται δὲ ἡ ἔκθεσις αὕτη τῆς πίστεως καὶ Σύμβολον, διότι διὰ τούτου διακρίνονται οἱ ὀρθόδοξοι τῶν ἀίλοδόξων, καὶ χρησιμεύει ὡς διακριτικὸν γνῶρισμ.κ (σημεῖον, σύνθημα) τῶν πιστῶν ἀπὸ τῶν μὴ πιστευόντων<sup>1)</sup>

---

1) Σύμβολον λέγεται καὶ τὸ σύνθημα τὸ στρατιωτικόν. Ὡς ἐν στρατοπέδῳ καὶ πολέμῳ οἱ στρατιῶται ἔθνους τινὸς διακρίνονται τῶν στρατιωτῶν τοῦ ἄλλου ἔθνους, τῶν ἐχθρῶν, διὰ συνθημάτων (σημείων κτλ.), οὕτως οἱ Χριστιανοὶ διὰ τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως διεκρίνοντο τῶν ἐθνικῶν. Καὶ σήμερον οἱ ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ διακρίνονται τῶν λοιπῶν Χριστιανῶν διὰ τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως.

β) Κείμενον τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως.

Τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως σύγκειται ἐκ 12 ἄρθρων, τῶν ἑξῆς :

1. Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα, παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.
2. Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Φῶς ἐκ Φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.
3. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα.
4. Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα.
5. Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς.
6. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς.
7. Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης, κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.
8. Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ

(Κατήχησις Μεσολωρῶ)



ζωηποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ σύνδοξαζόμενον, τὸ λαλήσαν διὰ τῶν προφητῶν.

9. Εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.

10. Ὁμολογῶ ἓν Βάπτισμα, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

11. Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.

12. Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἄμήν.

Υ) Πότε καὶ ποῦ καὶ κατὰ τίνων συνετάχθη τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως.

Τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως τὰ μὲν πρῶτα ἑπτὰ ἄρθρα συνέταξεν ἡ ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας συνεληθοῦσα πρώτη οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῷ 325, συγκειμένη ἐκ 318 Πατέρων, οἵτινες κατεδίκασαν τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου, ὅστις δὲν παρεδέχετο τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς τέλειον Θεόν, ἀλλὰ δημιούργημα ἢ κτίσμα τοῦ Θεοῦ. Τὰ δὲ λοιπὰ πέντε ἄρθρα συνέταξεν ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνεληθοῦσα τῷ 381 δευτέρα οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἀποτελουμένη ἐξ 150 Πατέρων, οἵτινες κατεδίκασαν τὴν αἵρεσιν τοῦ Μακεδονίου, ὅστις ἔλεγεν, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶνε κτίσμα καὶ ὄχι Θεός. Ὁρίσθη δέ, ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ προσθήσῃ ἢ ἀφαιρέσῃ τι ἐξ αὐτοῦ, καὶ ὅτι πᾶς Χριστιανὸς ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ καὶ νὰ παραδέχῃται καὶ νὰ ὁμολογῇ αὐτό, ἂν θέλῃ νὰ σωθῇ<sup>(1)</sup>.

(1) Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων οἰκουμενικῶν Συνόδων, καθ' ἡμέραν συνήλθον οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τοῦ

## § 10. Αἱ Δέκα Ἐντολαί.

Ἐκαστος ἄνθρωπος δέν πρέπει νά γνωρίζῃ μόνον τί ὀφείλει νά πιστεύῃ, ἀλλά καί τί νά πράττῃ διὰ νά σωθῇ. Διὰ τοῦτο αὐτός ὁ Θεός ἔδωκεν εἰς αὐτόν ἐντολάς τινάς συντόμους, κατὰ τὰς ὁποίας δύναται καί ὀφείλει νά διάγῃ ὀρθῶς καί εὐσεβῶς τὸν ἐπὶ γῆς βίον του.

Αἱ ἐντολαί αὗται εἶνε δέκα, δι' ὃ καὶ δεκάλογος λέγονται, αἵτινες ἐδόθησαν ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ εἰς τὸν Μωϋσέα, ὅστις ἐχάραξεν αὐτάς ἐπὶ δύο λιθίνων πλακῶν καὶ τὰς ἔδωκεν εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν. Οὗτος δὲ μέχρι σήμερον φυλάττει αὐτάς, ὡς τὸν μόνον ἐκ τοῦ Θεοῦ Νόμον (1).

---

τότε Χριστιανικοῦ κόσμου, δι' ὃ καὶ οἰκουμενικαὶ λέγονται, ἔχομεν καὶ ἄλλας πέντε οἰκουμενικὰς Συνόδους, τὰς ἑξῆς :

Τὴν Τρίτην, ἣτις ἐγένετο ἐν Ἐφέσῳ τῷ 431.

Τὴν Τετάρτην, ἣτις ἐγένετο ἐν Χαλκηδόνι τῷ 451.

Τὴν Πέμπτην, ἣτις ἐγένετο ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 553.

Τὴν Ἑκτην, ἣτις ἐγένετο ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 681.

Καὶ τὴν Ἑβδόμην, ἣτις ἐγένετο ἐν Νικαίᾳ τῷ 787.

Πλὴν τῶν 7 τούτων οἰκουμενικῶν Συνόδων ἔχομεν καὶ ἄλλας τοπικὰς καλουμένας συνόδους, αἵτινες ἐγένοντο ἐν διαφόροις πόλεσι καὶ ἀπετελοῦντο ἐξ ἐπισκόπων ὠρισμένων ἐπαρχιῶν, τόπων (δι' ὃ καὶ τοπικαὶ λέγονται). Καὶ αὗται δὲ ὠρισαν διατάξεις, αἵτινες ἀφορῶσι καθόλου εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰς διάφορα θρησκευτικὰ ἔθιμα αὐτῆς.

1) Τὰς δέκα ταύτας ἐντολάς συνεπλήρωσε καὶ ἐτελειοποίησεν ὁ Σωτὴρ διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλίας, ὡς γνωστὸν ἐκ τῆς ἱερᾶς Ἱστορίας τῆς Κ. Δ. (ἴδε Ματθ. ε', στ' καὶ ζ' κεφάλ.).

Αἱ δέκα ἐντολαὶ εἶναι αὗται :

- α') Ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, οὐκ ἔσονταί σοι Θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.
- β') Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς· οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς.
- γ') Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ· οὐ γὰρ μὴ καθάρισις Κύριος ὁ Θεός τὸν λαμβάνοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ.
- δ') Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου ἀγιάζειν αὐτήν· ἕξ ἡμέρας ἔργα καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου.
- ε') Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένη ἐπὶ τῆς γῆς.
- στ') Οὐ φονεύσεις.
- ζ') Οὐ μοιχεύσεις.
- η') Οὐ κλέψεις.
- θ') Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ.
- ι') Οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστίν.

(Ἐξόδ. κ', 2—17).

Ἐκ τούτων τῶν δέκα ἐντολῶν αἱ μὲν τέσσαρες προῦται ἀναφέρονται πρὸς τὸν Θεόν, καὶ περιέχουσιν τὰ καθήκοντα ἡμῶν πρὸς Αὐτόν, αἱ δὲ λοιπαὶ ἕξ ἀναφέρονται

πρὸς τὸν πλησίον, καὶ περιέχουσι τὰ πρὸς αὐτὸν καθήκοντα ἡμῶν.

Τὰς δέκα ταύτας ἐντολάς συνώψισεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν εἰς τὰς ἐξῆς δύο μεγάλας ἐντολάς, πρῶτον: « Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου », καὶ δεύτερον: « Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν ». Εἶπε δὲ, ὅτι « ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ Προφῆται κρέμανται » (Ματθ. κεφ. κβ' 36—40).

## § II. Διαίρεσις καὶ ὠφέλεια τῆς Κατηχήσεως.

α') Διαίρεσις. Ἡ Κατήχησις διαιρεῖται εἰς μέρη τρία, πρῶτον τὸ δογματικόν, δεύτερον τὸ ἠθικόν καὶ τρίτον τὸ τελετουργικόν. Ἐπομένως θὰ μάθωμεν πρῶτον τί ὀφείλομεν, ὡς ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, νὰ πιστεύωμεν. Τὸ μέρος τοῦτο λέγεται δογματικόν.

Δεύτερον θὰ μάθωμεν ὅποῖα καθήκοντα ἔχομεν νὰ ἐκπληρώσωμεν πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς τὸν πλησίον καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτούς. Τὸ μέρος τοῦτο λέγεται ἠθικόν.

Τρίτον θὰ μάθωμεν διὰ ποίων μέσων μεταδίδοται εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ἁγιασμός τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ μέρος τοῦτο λέγεται τελετουργικόν ἢ τὸ περὶ Μυστηρίων μέρος.

β') Ὁφέλεια. Ἡ διδασκαλία τῆς ἱερᾶς Κατηχήσεως εἶνε λίαν ὠφέλιμος καὶ ἀπαραίτητος εἰς τὸν Χριστιανόν, διότι δι' αὐτῆς θὰ μάθῃ πρῶτον πᾶσα εἶνε τὰ δόγματα τῆς

Ἐκκλησίας του, τί δηλ. πρέπει νὰ πιστεύη· δεύτερον ποῖα καθήκοντα ἔχει νὰ ἐκπληρώσῃ πρὸς τὸν Θεόν, τὸν πλησίον καὶ ἑαυτόν· καὶ τρίτον πῶς δύναται ν' ἀποκτήσῃ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ἁγιασμόν τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῶν ἑπτὰ μυστηρίων.

Ὁ θέλων λοιπὸν νὰ λέγηται καὶ νὰ ᾔῃ ὀρθόδοξος Χριστιανὸς πρέπει καὶ ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ τὰ δόγματα, τὰς ἐντολάς καὶ τὰ μυστήρια τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐλληνικῆς Ἐκκλησίας.

---